

Leveleztünk / Tóth Gyula

De csak az utóbbi 12-13 évben. Papp Istvánt (vagy ahogy a szakma jobban ismerte: Papp Pistát) valamikor a hatvanas évtized derekán ismertem meg, de sokáig érdemi kapcsolatban nem álltunk. Már régen a szombathelyi tanszék vezetője voltam, amikor egyszer azt kértem tőle, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ jegyzetekkel, szöveggyűjteményekkel és egyéb oktatási segédletekkel segíthetné az oktatást. Pista a maga szangvinikus modorában lehordott a sárga földre, „miért nem csináltok ti, oktatók.” Ez még inkább tartózkodóvá tett velem szemben – de ezzel ő lett az elindítója a tanszék oktatói által készített jegyzeteknek, szöveggyűjteményeknek.

Az 1990-es évtizedben gyakrabban találkoztunk a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségi ülésein, ő főtitkárként, majd tagként, én az ellenőrző bizottság elnökeként, két cikluson át. Így már jobban megismertedtünk. 2005-ben, a gödöllői vándorgyűlésről Pistával és Győri Erzsébettel utaztunk Budapestre. Itt szóba került, hogy aktuális Katsányi Sándor híres Szabó Ervin Könyvtár történetének második, az 1945 utáni időszakról szóló kötetét elkészíteni. Katsányi – mivel érintett volt – az 1980 utáni időszakot nem vállalta. Kiss Jenő igen, noha a leginkább érdekelt volt, de el se igazán kezdte, amikor váratlanul meghalt. Majd Futala Tibor vállalta, el is jutott nagyszerű szinopszisig, de ő is váratlanul meghalt. Végül Katsányi rám talált, mint aki sokat foglalkoztam a névadóval. Papp amellet kardoskodott, hogy erről a korszakról (az ő korszakokról) nem lehet történeti munkát írni, a rövid távlat miatt. Szerinte szöveggyűjteményt kellene összeállítani. Én nagyon hallgattam, de itt döntöttem el, azért is megmutatom, hogy lehet. Hogyan sikerült, nem én ítélem meg, de Katsányi elfogadott társszerzőnek, Bényei Miklós és Gerő Gyula lektorok kiadását javasolták. Fodor Péter ki is adta.

Már a vége felé jártam fejezetemnek, amikor Pista meghívott magához, szinte egy napot végig beszélünk a korszakról és kaptam

tőle értékes tanácsokat, adalékokat és forrásokat is. Azóta is azt hiszem, Papp Pista akkor fogadott el szakmai társnak.

Nem tudom, miért is kezdtünk el levelezni, de Pistának első levelét 2011. március 23-ról őrizem. Valószínűleg Kovács Máté Alapítvány ügyben kerestem meg. De abban ő már a „régibarátsággal” köszönt el. Így aztán – a karácsonyi jókívánságokon túl – mintegy 50-50 levelet váltottunk, alkalmanként négy lapnyi terjedelemben. Ezekben a levelekben mindenről szó esett, családi dolgokról épp úgy, mint az ország helyzetéről. Nem állítom, hogy nem vitatkoztunk, de szinte minden fontos kérdésben egyet értettünk. Talán meglepő módon, a könyvtárak jövőjét illetően tért el véleményünk. A könyvtárügy állapotáról viszont egyezett a véleményünk.

Szabó Ervin könyvtáros életútjáról írt könyvem megjelenése után, Papp István érdekes módon, nem annyira kritikát írt, hanem önmagát keresve a nagy elődben, a két korszak hasonlóságait kereste. „...most utólag úgy látom, hogy ugyanazokkal a problémákkal találtuk magunkat szembe, mint ő [ti. Szabó Ervin]. Mintha a problémák túlélnének kort és rendszert, s ha más formában is, de lényegileg ugyanazok maradnának.” Aztán sorolta, miben látott analógiát. „Így tehát, nekünk választ kellett találnunk olyan kérdésekre, mint pl. a központi könyvtár arculata, a központ és hálózat viszonya, a FSZEK és a tudományos és közkönyvtári magyar könyvtárügy kapcsolata, a második könyvtári központ szerepének vállalása vagy elutasítása, ill. megtagadása, a technikai fejlesztések, az új szolgáltatások bevezetése, a régiek módosítása vagy megszüntetése stb. Úgy is felfogható a dolog [...] hogy a FSZEK és a könyvtárügy fejlődésébe beágyazva nézzünk szembe a megoldandó problémákba.”

Papp István – szokása szerint – itt lényeges felismerésekhez jutott, utólag! Kimondta, miért fontos a múlt tanulmányozása és amit Kovács Máté így aposztrofált: „a jövő a múlt és jelen egységére épül”. Ezért kell minden korszak könyvtárosának ismernie a történelmet. A másik fontos dolog, hogy szó sincs, szó sem lehet másolásról. A

tisztes elődök szellemét kell felismerni, alkalomadtán felhasználni – de saját olvasatunkban.

Papp István szerint „nekünk sokkal könnyebb dolgunk volt, mint Szabó Ervinnek. Kedvezőbb társadalmi-politikai háttér (bár minden tisztelet Bárczynak és másoknak), több pénz, több személyi erőforrás, a partnerek is felnőttekké váltak és így tovább. Azt hiszem, a könyvtár némi kitérőkkel mégis azt az utat járta be, amire a körülmények Szabó Ervint ráállították.”

Nincs terem, csak jelzem, hogy a 12-13 év alatt sokszor foglalkoztunk a jelennel és a könyvtárak jövőjével.

A jelenről súlyos kritikát fogalmazott meg. Utolsó leveleinek egyikében, 2023. február 2-án ezt írta. „Nem akarok károgni, de a szakmai közgondolkodás apálya, a szakmai fórumok hiánya, a szakképzés visszaszorulása, s egyéb jelenségek olyannyira alá fogják ásni a szakmát, a szakmaiságot, a szakmai tudatot és összetartozást, hogy hamarosan e tekintetben a 20. század első felében vagy a 19.-ben érezheted magad, amikor a könyvtárosság nem szakma volt, hanem foglalkozás.”

Utolsóinak bizonyult levelében, 2023. június 13-án már azt írta. „Drága Barátaim, előre mentegetőzök azért, ha a jövőben ritkábban és rövidebben írok, mert erőimet valóban fogytán érzem. Ez természetesen nem gátol abban, hogy továbbra is sűrű és hosszú levelekre számítsak.” Miként nem gátolta abban sem, hogy visszatérjen az évek során többször tárgyalt témánkra. „Sörözés közben felmerült egyik disztópiánk (Katsányi) Sanyival, hogy a jelenlegi közkönyvtárak fölött ugyanaz a lélekharang szól, amely oly szépen csengett a gyönyörű püspöki és apátsági könyvtárak fölött, hanghatással kísérve ezek múzeumává válását. Csak nem válnak csoportok meg kutatók által látogatott múzeumokká a mi keservesen és büszkén létrehozott megyei és városi könyvtáraink? A községiek meg elenyésznek, éppen úgy, mint elődeik.” Levele másik részében

még visszatért a témára. „Biztosan benne élünk egy könyvtári paradigma váltásban is, csak nem vesszük észre. [...] Egyelőre azt sem tudjuk, milyen alakot ölt.” 2023. február 2-án még bizakodóbb volt. „Ami egyáltalán a könyvtárban való bizodalमत életeti, az Havas Katitól kapott legutóbbi hír, legutóbb a FSZEK központjában járva nem látott üres zugolyt. Persze a mai fővárosi könyvtári kínálatban nem nehéz ilyen előnyre szert tenni: sehol másutt nem kapják meg a használók azt az otthonos és szakmailag korszerű környezetet, a használati szabadságot és kínálatot, mint éppen itt.” Én teszem hozzá, kedves Pista, ezzel az egyik megoldást máris felkínáltad! Majd még hozzátette „hogy egy könyvtári dolgozó bátran vallhassa, ő is Árkádiában élt, s Árkádia nem kecskepásztorok országa volt, hanem erős szakmai és etikai alapokon álló szakemberek közössége.”

Utolsónak bizonyult levelében még azt is figyelmembe ajánlotta, hogy „amikor ötven évünkről írt jellemző teljesítményről szóltam [...] többek között beleértettem a gazdag publikációs tevékenységet, a gazdag folyóiratirodalmat, az egyre több monográfiát, s a számos gyakorlati kiadványt. Mindez nem került oly sokba, de a feltételek, ösztönzők és szervezetek hozzájárultak bizonyos szellemi pezsgéshez, a kollégákat gondolkodásra készítették, s a szakmai tartalom gazdagodásnak indult. Túl sommásan ítélek, amikor azt írom, ennek vége?”

Erre a pesszimista látomásra utolsónak bizonyult levelemben csak egyet tehettem: idéztem a neves spanyol művelődéstörténész, Irene Vallejo magyarul Papirusz címen 2022-ben megjelent kötetéből. „épp ezért a következőket írhatom a könyvek jövőjéről szóló apokaliptust jövendölő próféták áradatának, csak tisztelettel. Nem maradt fenn túl sok találmány napjainkra. Azokat, amelyek velünk maradtak, nehéz lenne pótolni – kerék, szék, kanál, olló pohár, kalapács, könyv [...] Az élet apró területén, ahol használjuk őket, a tökéletességet súrolják. Ezért gondolom azt, hogy mindig a könyv marad az olvasás első

számú eszköze, vagy valami hasonló...” S mióta könyv van, azóta könyvtár is. Így lesz a jövőben is.

Szombathely, 2024. január 8.